

Transland

Töredékek Paul Drumaruról

Amikor Paul Drumaru (1938, Gyulafehérvár) 1999-ben *Transland* címmel, *Az én magyar költőim* alcímmel megjelentette két vaskos versfordítás-gyűjteményét, egyszerűen letaglózott a vállalkozás méreteivel, noha ismertem, szerkesztettem és fordítottam is őt, sőt barátomnak mondhatom. De hogy egy önálló életmű ekkora legyen!

Az első könyvben Ady Endre, Babits Mihály, József Attila, Radnóti Miklós, Weöres Sándor, Pilinszky János kötetnyi költeménye olvasható románul, a másodikban Szilágyi Domokos, Kányádi Sándor, Király László, Farkas Árpád, Körössi P. József, Markó Béla, Vásárhelyi Géza, Háy János, Kovács András Ferenc, Kemény István versei (meg az enyéme). A legtöbb magyar szerző műve önálló kötetben is napvilágot látott. Hirtelenében nem tudom felidézni, hány regényt, novelláskötetet fordított ezen felül (legutóbb Kertész Imre *Sorstalanságát*). Eközben saját könyveit is megírta, közülük kettő magyarul is elérhető. Azt nem tudhatjuk csupán, hány saját művét áldozta fel a mieinkért.

Ült eközben évtizeden át Paul Drumaru (vékony, csontos arcával, méla szemével egyre inkább Radnóti-ra hasonlítva) a Kriterion Könyvkiadó egyik szobájában Bukarestben, a Lomonoszov Egyetem mintájára kicsinyített Scinteia Házban, és a kiváló Domokos Géza volt az igazgatója, én meg az egyik gyarló asztalszomszédja akkoriban. Szerkesztgette a gyér fordításokat. Kiderült közben, úgy a hetvenes évek elején, hogy nemcsak fura, faramuci verseket ír, hanem hogy Iași-ban, ahol azelőtt színházi hátramoszdítóként kereste a kenyerét, és az se volt, akivel szót váltson magyarul, Adyból is lefordított egy fokos könyvre valót, szinte csak önmagának. Meg hogy a románban túlságosan szökellő, könnyedkedő jambust trocheusra cserélte, éppenséggel a hűség kedvéért: hogy a Mester szövegének súlyát visszaadhassa. Legbüszkébb mégis arra volt még akkor, hogy a „Csonkoni Vitéz Mihály”-ra jó román rímeket talált – ami nem kis dolog, mivel abban a nyelvben az á hang rövid.

Az ő *Translandjában* mindannyian pauldrumarusak vagyunk egy kicsit. Kiderül rendre, hogy Paul Drumaru művében mindannyiunk számára adódik egy másik beszédmód, újabb formai esély, másfajta rímkényszer. Már-már egy másik világ.

De mire ez kiderült, ő már lefordított egy Rejtő Jenő regényt, egyebeket, és – istenkísértés! – Karinthyval is megpróbálkozott.

Közben persze legkedvesebbjevel, József Attilával bajlódott. Parafrázist is írt róla: magyarul. Időnként beimbolygott fülledt szerkesztőségi szobánkba Szilágyi Domokos is. Ma már mindkettőnek van kötete románul, Paul Drumaru fordításában. Még legépelni is sok ennyit, nem hogy kitalálni! Állítólag úgy dolgozott otthon, hogy reggel kirakta asztalára a könyvet, a papírt, a vizet, majd rászögezte nadrágját a székre, és elhajította a kalapácsot. A feleségének kellett kiszabadítania alkonytját, amikor a hivatalból hazaérkezett. Egy nem divatos nyelvből fordított egy rémséges korban. Mi más tehetett volna?

Teltek az évek lusta hexameterekben. Egyszer aztán valami hivatali esküt kellett tennünk, ünnepélyesen. Mindenki roppantul restellte magát, de azért nyilvánosan aláírta a kikészített, díszes nyomtatványt. Drumaru is. Éppen csak leborotválta a haját erre az alkalomra, amitől szinte kacagásba fulladt a fennköltnek szánt aktus. Ő meg elmélyülten próbálgatta a tollhegyet a tintásüveg szélén, mint aki nagyon komolyan veszi a hűségnyilatkozatot. Telt az idő, és egyre inkább érezte mindenki, milyen abszurd mutatvány részese. És hogy mennyit ér a végre-valahára odakanyarított név.

Aztán változtak az idők, eléggé véresen. És egyszer csak ebben a nyelveken túli időben Paul Drumaruban felbuzgott magyar anyanyelve, és sorozatban írta róla tudósításait. Nem is az volt a fontos, miről ír – nyilván önmagáról –, hanem hogy újra élvezte-fájta a gyerekkori ízeket, szavakat: és nemcsak más költők verssoraiiban, hanem mintegy a saját zsigereiben. Én ennél szebb, adázabb küzdelmet nemigen láttam: a szavakért és azokkal a múltjáért gyötrődött. De főként játszott velük. Önmagával. Egy szöggel a szívében.

Csiki László